

396. 'Alî-šâh b. Muh. b. Qâsim el-Chowârezmî, bekannt unter dem Namen 'Alâ el-munaġġim (der Astrolog) el-Bochârî, schrieb ums Jahr 700 (1301): *Ašġâr we atmâr* (Bäume und Früchte), eine Astrologie, in Berlin P. (342), gewidmet dem Šems ed-dunjâ we'd-dîn Seif el-islâm Muh. b. Mubârakšâh; in Konstant. (2688) pers. Ferner ein anderes Werk über Astrologie, betitelt: *aĥkâm el-a'wâm* (Urteile oder Prophezeiungen der Jahre (oder Tage)), in Berlin P. (343).

SINTER, s. 161, 1900, (LEIPZIG)

659
36

623

1260
135

1125

Ekmeleddin İhsanoğlu, Boris A. Rosenfeld, Mathematicians, astronomers and other scholars of Islamic civilization and their works (7th-19th c.), Istanbul 2003, pp. 239-240.

İSAM KTP.91191

687. `ALI SHAH AL-KHWARIZMI AL-BUKHARI

`Alā al-Dīn `Alī-shāh Muḥammad ibn Qāsim al-Khwārizmī al-Bukhārī (1226-1300), probably born in Khwarizm and worked in Bukhara.

See: KZ (I 170, 318, III 565, IV 15), MAA (161, 227), MAMS (II 439-440, III 369), PL (II 61-62), SSM (154); Pingree [58] (Elr), Yaqubov and Sobirov [1].

A1. Zīj of Khwarizmshah (Zīj-i Khwārizmshāhī) P - Dushanbe (IZA 255). Description of the manuscript: Babayev [2].

A2. Trees and Fruits (Ashjār wa athmār) = Book on Fruit Tree (Kitāb-i shajara-yi thamara) P - Aligarh (Azad. Subh. 2, 18, 23), Baghdad (Sup. 315), Berlin (342), Bombay (Firuz 24-25; Univ. 26), Cairo (Ṭal'at falak farisi 13/1, hay'a farisi 8/1), Cambridge (Browne 0. 8), Glasgow (7), Hyderabad (riyāda 17), Istanbul (BU Veliyuddin 2264; NO 2776-2777; SM AS 2688, 2795/2, Esat 1964), London (Ind. Ross 140), Manchester (Lind. 695, 716a), Mashhad (3-4), Peshawar (1958), Rasht (75/1, A 778), Tbilisi (51/86), Tehran (153, 2112, 2444/3; Malik 603, 3227, 3355, 3414; Mahdawi 421; Milli 155; Mu'tamid 117/9; Nafisi 13/1; Sipahsalar 656-657, 8246/2; Univ. 498/1, 499, 831, 1525, 4520, 5131, Ilah. 8/1, 128, 748, Huquq 285), Yazd (Waziri 458), is quoted in KZ (I 318). Turkish translation by `Abd al-'Aziz: Cairo (mīqāt turki 26). Edition: Ali Shah al-Bukhārī [1]. Treatise on principles of astronomy and astrology dedicated to Shams al-Dunyā wa'l-Dīn Muḥammad ibn Mubārak Shah, son of Mubarak Shah (1266) Chagatay khan of Transoxania.

A3. Ilkhanid Reference (al-'Umdu al-īlkhāniyya) = (Shah Zīj (Zīj-i shāhī) - Paris (781) under the first title, is quoted in KZ (III 565) under the second title. French translation of chapter on Indian circle and determining the azimuth of Qibla: L. Sédillot [5] (98-101). Commentary on "Ilkhanid Zīj" (No 606, A8) of al-Ṭusi.

A4. Treatise of Motions of Planets (Risāla fī tasyīrāt nujmiyya) - Mashhad (5308).

A5. Annual Predictions (Aḥkām-i a'wām) P - Berlin (343), Bombay (Firuz 3; Nadhir 255), Cairo (Ṭal'at falak farsi 4/1), Calcutta (Curz. 644), Istanbul (NO 2767; SM Esat 1966), Jerusalem (Khalidi 16), London (6285; Ind. Ross. 141). Mashhad (81), Paris (2384-2385), Tashkent (591/1), Tehran (Dikhuda 233; Malik 2452, 3259, 3291; Sipahsalar 92; Univ. 948, 1418/2, 2452/9, Ilah. 181/1, 491).

Behari
Ali Shah b.
Muhammad

iptal ✗ Tusi Nasiruddin
- Nizameddin en-Nisaburi
(Bu pore) Buhari Ali Sahb Muh.

MADDP YAYINDIRIŞTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

12 ARA 2006

تدوينات في تاريخ الزيج الإيلخاني

للنصير الطوسي المتوفى سنة ٦٧٢هـ (سبق)

(للتوسع انظر كشف الظنون: ٩٦٧)

علي شاه محمد بن قاسم (كشيف الظنون):

(٩٦٨) / شرح الزيج الإيلخاني

* منتخب الزيج الإيلخاني. (شرح الزيج الإيلخاني)

أحمد بن إبراهيم بن خليل الجليبي

العقد اليماني خ حفيد أفندي تركيا .

نظام الدين حسن بن محمد النيسابوري ✓

الخراساني المتوفى سنة ٧٢٨هـ (سبق)

— شرح الزيج الإيلخاني

(ذريعة ١٣: ٣٠٩)

E.I.C. c. 1 saqi (8), s. 887, 1985 (LONDON)

‘ALĪŠĀH B. MOHAMMAD B. AL-QĀSEM AL-KĀRAZMĪ AL-**BOKĀRĪ**, known also as ‘ALĀ’ or ‘ALĀ’-AL-DĪN AL-MONAJJEM, 7th/13th century astronomer. From autobiographical references it is known that ‘Alīšāh journeyed to Samarqand with his father, a merchant, and returned to Bokhara at the age of thirty-six in 659/1260-61; after the sack of Bokhara by Abāqā’s army in 671/1272-73, he retired to Iraq but was not able to leave Baghdad till 690/1291. He wrote the following works, all in Persian: *Ašjār o aṭmār* (Trees and fruits), an astrological work in five sections dedicated to the vizier Šams-al-dīn Moḥammad b. Sayf-al-dīn Aḥmadšāh b. Badr-al-dīn Mobārakšāh and composed fifteen years after the sack of Bokhara. The *Ašjār o aṭmār* was published in Lucknow in 1903 with the title *Tamara-ye šafara-ye nojūm* (Storey) or *Aṭmār al-šafar* (Mošār, *Fehrest*, col. 112). *Aḥkām al-a‘wām* (Judgments of years) in two treatises, composed in or shortly after 1291. *Al-‘Omdat al-Ilkānīya* (The Il-khanid principle), also called the *Zīj-e šāhī*, an abridgment of the *Zīj-e Ilkānī*, which was completed by Našīr-al-dīn Tūsī under Abāqā (663-80/1256-82).

Bibliography: Storey, II/1, pp. 59, 61-62. H. Suter, *Die Mathematiker und Astronomen der Araber und ihre Werke*, Leipzig, 1900, p. 161.

(D. PINGREE)

دانشنامه

احکام الاعوام (ah.kā.mōl.aē.vām)، کتابی به فارسی در اخترشناسی نوشته علاء منجم بخارایی خوارزمی، معروف به علاء المنجم (ح ۶۲۳ق - ح ۶۵۹ق). این کتاب که پس از ۶۹۰ق تألیف یافته در دو مقاله و هر مقاله در چند باب و چند فصل تدوین شده است: مقالت یکم در کیفیت اعمال تیسیرات است و به چهار باب تقسیم شده است. باب یکم این مقالت خود در ده فصل است. باب دوم درباره احکام تیسیرات در پنج فصل است و فصل یکم آن درباره احکام قاسم بر موضوع تیسیر است. باب سوم درباره احکام فردات و زمان‌های مولود در سه فصل است. باب چهارم درباره استخراج طالع تحویل و بروج انتها در دو فصل است. مقالت دوم درباره احکام طالع تحویل و بروج انتها در دوازده فصل است. باب دوم در احکام و الیان سال‌ها در هفت فصل است. باب سوم در احکام رسیدن طالع تحویل در هفت فصل است. باب چهارم در احکام هفت کواکب در نه فصل است. باب پنجم در احکام خداوندان بیوت است و به نه فصل تقسیم شده است. باب ششم در احکام بودن کواکب در خانه‌های یکدیگر در ده فصل است. باب هفتم در احکام کواکب است و به هشت فصل تقسیم شده است و فصل هشتم آن درباره انتقال تیسیر از حدی به حدی است. مؤلف در مقدمه پس از ستایش خداوند می‌گوید که نوشتن این کتاب را «از کتب دیگر استادان اصحاب احکام» در میانه‌های ماه رمضان ۶۸۸ق در همدان آغاز کرده است. نسخه‌هایی دست‌نویس از احکام الاعوام در کتابخانه سپهسالار (به شماره ۹۲)، کتابخانه ملی ملک (به شماره‌های ۳۰۷۷، ۳۲۵۹ و ۳۲۹۱) و کتابخانه مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (به شماره‌های ۱۳۲ و ۲۸) نگه‌داری می‌شود.

منابع: تاریخ ادبیات در ایران، ۲۷۳/۳، ۱۲۳۳؛ تاریخ ادبیات مسلمانان پاکستان و هند، ۳۵۶/۵؛ الذریعه، ۲۹۳/۱؛ فهرست کتابخانه مدرسه عالی سپهسالار، ۶۰/۳؛ فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ۸۱۸/۴، ۱۱۸۳/۹، ۲۳۲۳/۱۱؛ فهرست کتاب‌های خطی کتابخانه دانشکده الهیات دانشگاه تهران، ۴/۱، ۱۶۳؛ ۱۴۷/۲؛ فهرست کتاب‌های خطی کتابخانه ملی ملک، ۱۱/۲؛ فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۳۲۴/۳؛ ۵/۸-۶؛ ۱/۱۰؛ فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، ۲۲۶/۱؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ۲۰۷/۱؛ فهرستواره

به کار سرگرم شد. احقری از ۱۹۵۶م در پژوهشگاه زبان و ادبیات رودکی و سپس در پژوهشگاه خاورشناسی و آثار خطی فرهنگستان علوم تاجیکستان کار کرده است. وی مدیر بخش خاورمیانه در پژوهشگاه خاورشناسی فرهنگستان علوم تاجیکستان است. عمده پژوهش‌های احقری درباره عبدالرحمان مشفق و قاری عبدالله شاعر معاصر افغانستان بوده است. وی مقالاتی فراوان درباره ادبیات ایران، تاجیکستان و افغانستان به چاپ رسانده است. از آثارش: مشفق، حیات و ایجادیات (دوشنبه، ۱۹۷۹م)؛ قاری عبدالله، (دوشنبه، ۱۹۸۹م)؛ شاعر و متفکر بزرگ، عبدالرحمان جامی (دوشنبه، ۱۹۸۸م)؛ منتخبات مشفق (استالین‌آباد، ۱۹۵۸م)؛ منتخب آثار وحشی بافقی (دوشنبه، ۱۹۷۹م)؛ منتخب صائب (دوشنبه، ۱۹۸۰م). احقری همچنین آثاری از شاعران بزرگ فارسی‌گو را به چاپ رسانده است که از آن‌ها شمارند مثنوی خسرو و شیرین نظامی، سلامان و ابدال جامی، پند و حکمت‌های جامی، اندرزنامه فردوسی، غزلیات جامی و موش و گربه شیخ بهایی. از دیگر کارهای مهم احقری همکاری در چاپ نه جلدی شاهنامه بوده است.

ملاحمد

احقر بخارایی (ah.qar-e-bo.xā.rā.i)، ملاحمد، سده سیزدهم هجری، شاعر تاجیک. وی در بخارا تدریس می‌کرد، اما در شاعری نیز دستی توانا داشت. از اشعار او تنها ابیاتی پراکنده در تذکره‌ها و بیاض‌ها به یادگار مانده است.

منابع: تذکره الشعراء عبیدی، ۵۰-۵۱؛ دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۲۱۸/۱؛ گنج زرافشان، ۸۸-۸۹.

دانشنامه

احقر بخارایی (ah.qar-e-bo.xā.rā.i)، ملاعیسی خواجه، - بخارا ۱۳۱۸ق، شاعر تاجیک. در بخارا زاده شد و هم در آن‌جا برآمد. در جوانی به محافل ادبی بخارا راه یافت و در میان دوستداران شعر و ادب آوازه‌ای یافت. اما در جوانی درگذشت. از اشعار او جز ابیاتی پراکنده که در تذکره‌ها آمده چیزی نمانده است.

منابع: تذکره الشعراء عبیدی بخارایی، ۵۰؛ تذکره الشعراء محترم، ۱۹-۱۸؛ دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۲۱۸/۱؛ فهرست دست‌نویس‌های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۵۳۳/۲؛ گنج زرافشان، ۸۷.

Extract: *Binae tabulae geographicae una Nassir Eddini Persae altera Ulug Beigi Tatarum opera et studio J. Gravii*¹ . . . *publicatae* [a table of the longitudes and latitudes of 254 towns with Latin translation]. London 1652°, reprinted in Vol. iii of John Hudson's *Geographiae veteris scriptores Graeci minores*, Oxford 1698-1712°, and in *Chorasmiæ et Mawaralnahræ . . . descriptio Abulfedæ*, Oxford 1711°, as well as in the Greek translation of the last work (Vienna 1807° : see Edwards col. 301).

Persian commentaries: (a) *Kashf i haqā'iq i Zīj i Il-Khānī* (beg. *Ajnās i sp. i bī-q. kih maqā'ti' i auhām*), completed not later than 709/1310, the date of the Rāmpūr autograph, by Ḥasan b. M. Nishāpūrī known as (*ma'rūf bi-*) Nizām, i.e. Nizām [al-Dīn] al-A'raj al-Naisābūrī al-Qummī, who completed Arabic commentaries on Tūsī's *Tahrīr al-Majisī* (Cureton-Rieu 392) and *al-Tadhkirah al-Naṣīrīyah* (Cureton-Rieu 396) in 704/1305 and 711/1311 respectively (cf. Brockelmann *Sptbd.* ii p. 273; *Catalogue of the Arabic manuscripts in . . . the India Office*, vol. ii no. 1138): H. Kh. iii p. 563, Rāmpūr (A.H. 709/1310, autograph written for the library of Sa'd al-Dīn M. b. 'Alī Sāwajī. See *Nadhīr Aḥmad* 252), Blochet ii 782 (defective at end. Early 14th cent.), *Mashhad* iii, fsl. 17, MSS., no. 114 (A.H. 870/1465-6), *Rehatsek* p. 23 no. 41, and others at *Istānbūl*. (b) *al-Zīj al-muḥaqqaq al-Sultānī 'alā uṣūl al-raṣād al-Il-Khānī*: see p. 65 *infra*. (c) *Tawdīḥ i Zīj i Il-Khānī*, a commentary, or, as Rieu describes it, an enlarged recension, completed at Baghdād in 795/1393 by Kamāl al-Dīn al-Ḥasan b. al-Ḥusain b. al-Ḥasan Shahanshāh al-Simnānī: Rieu ii 455a (acephalous and very defective. A.H. 795/1393, autograph). (d) *Zīj i jāmi' i Sa'īdī, dar tanqīh i Zīj i Il-Khānī*: see *PL* ii p. 74.

Abridgment: *al-'Umdat al-Il-Khānīyah*, or, as H. Kh. calls it, *Zīj i Shāhī* (*H. i bī-q. u intihā Ṣānī'ī rā*), prepared by 'Alā' al-Dīn 'Alī-Shāh b. M. b. Qāsim al-Bukhārī (for whom see *PL* ii p. 61), dedicated to the *Wazīr* M. b. Aḥmad b. 'Alī al-Tabrizī and divided into two *aṣls*: H. Kh. iii p. 565 (under *Zīj i Shāhī*), Blochet ii 781 (early 14th cent.).

Arabic translations: (i) *al-'Iqd al-Yunānī fī hall al-Zīj al-*

¹ J. ob. Creeves (1602-52), Gresham Professor of Geometry, London, 1622; Savilian Professor of Astronomy, Oxford, 1642.

fixed stars for the Alexandrine year *gh th ṣ ḥ* [1598] corresponding to 645 of the Persian era [A.H. 675]: **Leyden** iii p. 157 no. 1196 (3) (foll. 40-4).

(2) Other extracts: **Leyden** iii p. 157 no. 1196 (4), p. 160 no. 1196 (19).

93. In 676/1277 was completed:

An unidentified work on astrology and chronology divided into *maqālahs* (the sixth of which is headed *Dar mawālīd u istiḥrāj i ān u hukm kardan bar ān*), subdivided into *qisms*, which in their turn are divided into *faṣḥs*: **Bloch** ii 898 (fragments only, 231 foll. (comprising 89-94, 92-320¹ of the original foliation and some other leaves). A.H. 676/1277).

94. 'Alā' al-Dīn 'Alī-Shāh b. M. b. Qāsim al-Khuwārazmī al-Bukhārī must have been born in, or about, 623/1226, since his age was thirty-six in 659/1261 (*Ashjār u athmār*, Bombay Univ. MS., fol. 154), when he returned to Bukhārā from a journey to Turkistan (Samarqand, where his father had gone as a merchant, *Shāsh*, etc.). After the devastation of Bukhārā by Abāqā's army in 671/1273 (a calamity about which he wrote a *qaṣīdah*) he went on a visit to the tomb of 'Alī b. Abī Ṭālib and fifteen years later he was still in al-'Irāq, suffering much distress and unable to carry out his desire to make a pilgrimage to the Hījāz. Apparently it was not until 690/1291 that he was able to leave Baghdād. He refers in the *Ashjār u athmār* to his *Zij i 'Umdah* and his *dīwān i ash'ār* (see Bombay Univ. Cat. p. 44), and says that his proficiency in poetry and music enabled him to consort with kings and other great men. [Autobiographical statements in the *Ashjār u athmār* (summarized with some quotations in the Bombay Univ. cat.) and in the *Aḥkām al-a'wām* (summarized by Ivanow)].

(1) *Aḥkām al-a'wām* (beg. *al-H. l. al-'Alīm al-Hakīm*), a treatise on astrology composed probably in, or not long after, 690/1291 and divided into two *maqālahs* ((1) *dar kaifīyat i a'māl i tasyīrāt*, in four *bābs*, (2) *dar aḥkām i tālī' i tahwīl . . .*, in eight *bābs*): H. Kh. i p. 170, **Nadhīr Aḥmad** 255 (?) (begins *H. u th. Afrīdgārī rā kih dawā'ir i nujūm*. A.H. 1069/1658-9. Maḥbūb

¹ So Blochet, but there seems to be a misprint here.